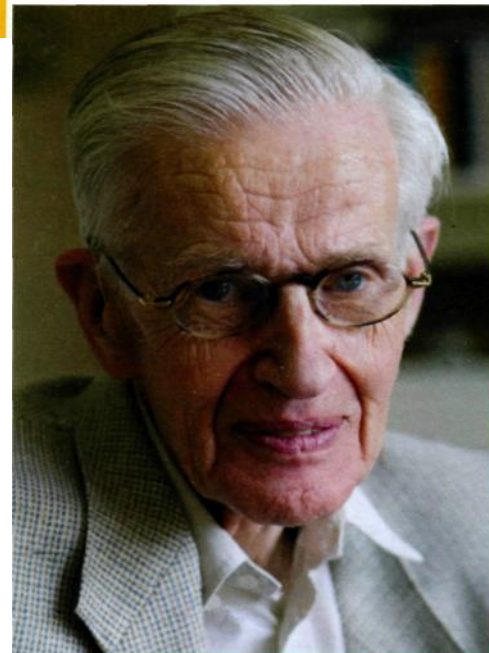

[TEKST] BERT VAN DER

Precies veertig jaar geleden voerde Israël de Zesdaagse Oorlog. Johan Snoek, inmiddels 87 jaar, werkte als predikant in Tiberias. Later was hij als stafmedewerker van de Wereldraad van Kerken nauw betrokken bij de dialoog tussen joden en christenen. De ontwikkeling in zijn Israël-theologie — van romantische blik naar kritische kijk — staat centraal in een speciaal nummer van tijdschrift *Michajol*.

]] foto Riek Keus

Johan Snoek over Zesdaagse Oorlog:

"Israël moet terug naar de groene lijn"

> *De Zesdaagse Oorlog: welk beeld doemt meteen op?*

"Het eerste waar ik aan denk, is de angst. We hadden echt het idee dat we overspoeld zouden worden door Arabische legers. Israël wist dat de oorlog heel kort zou duren, maar wij wisten dat niet. Wij hebben de overwinning beleefd als een uitredding. Ik stond met mijn vrouw en vijf kinderen bij de weg te zwaaien naar langstreckende militairen en hoera te roepen."

> *Wanneer sloeg de hoerastemming om?*

"Kort na de Zesdaagse Oorlog mochten we een uitstapje maken naar de door Israël bezette Golan-hoogte. Dat was het begin van bewustwording. We reden door een verlaten stad en er was geplunderd; ik moest meteen denken aan mijn eigen dorp waaruit we in 1944 moesten evacueren. Kort daarna bezocht ik een Palestijnse collega. Ik nam mezelf kwalijk dat ik niet eerder naar hem had geluisterd. Hij zei: 'Jullie noemen dat de Zesdaagse Oorlog? Voor ons gaat de oorlog door tot de bezetting is beëindigd, totdat het onrecht is hersteld.'"

> *U heeft sindsdien een scherp oog voor dit onrecht, maar handhaaft de 'onopgeefbare verbondenheid' met Israël. Waarom?*

"Die verbondenheid betreft het volk,

niet de staat Israël. Daarover staan duidelijke teksten in de Bijbel, bijvoorbeeld Romeinen 11,29: 'De genade die God schenkt, neemt hij nooit terug, wanneer hij iemand roept, maakt hij dat niet ongedaan.' Dat gaat over de Joden. Daarna zeg ik meteen: ze zijn geen haar beter dan wij en wij zijn geen haar beter dan zij. Dus je hoeft je kritiek niet in te slikken. Die onopgeefbare band verplicht daar juist toe: als Israël zich misdraagt, moet je dat zeggen. Als het Eskimo's of mormonen zijn, Hutu's of Tutsi's, kunnen we misschien onze mond houden. Maar Joden zijn het volk van de profeten, de stam van het verbond. We kunnen ze aanspreken op hun eigen wet en profeten."

> *Gebeurt dat ook genoeg, bijvoorbeeld door uw eigen kerk, de PKN?*

"Ik heb begrip voor de moeilijke positie van kerkelijke functionarissen, want ik ben het zelf ook een tijdje geweest bij de Wereldraad van Kerken. Je loopt het gevaar de kool en geit te willen sparen, je kunt niet te ver voor de troep uitlopen. Maar ik denk nog geregeld met heimwee terug aan de Raad van Kerken in de jaren tachtig, die achter het bestaansrecht van Israël stond, maar zo nodig forse kritiek durfde te leveren."

> *Waarom is dat tegenwoordig lastiger?*

"Ik denk dat de behoudende vleugel van

de PKN een remmende werking heeft, uit liefde voor Israël, maar ook wegens behoudzucht en een beperkte blik. Het doet me denken aan de houding van de kerken tegenover apartheid. We zitten nu, met oog op Israël, in een vergelijkbaar bewustwordingsproces. Tegen sommigen zou ik willen zeggen: jullie hebben destijds bij Zuid-Afrika het licht wel erg laat gezien; nu bewijzen jullie Israël een slechte dienst door iedere keer op de rem te trappen."

> *Wat moet er volgens u gebeuren?*

"Israël doet er verstandig aan terug te gaan naar de groene lijn, de grens van voor de Zesdaagse Oorlog, desnoods eenzijdig. En het moet ophouden de bezette Westoever te koloniseren. De politiek van Israël is onrechtvaardig en kortzichtig. Ik denk dat Israël verblind is door zijn eigen propaganda, dat het een beetje autistisch is geworden en geen besef heeft van de verbittering, offerbereidheid en vastbeslotenheid onder de Palestijnen. De tijd werkt in het nadeel van Israël. De eerste oma uit de Gazastrook die zichzelf opblies, had veertig kleinkinderen. Daar krijgt Israël straks de handen vol aan."